

STANDARD STŘEDOŠKOLSKÉHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ - ZÁKLADNÍ KURIKULUM

OLGA KOFROŇOVÁ

1. Dosavadní tvorba a pojetí kurikula

V současné době jsou učební dokumenty předkládané školami jako návrhy nových nebo inovovaných vzdělávacích programů koncipovány jako v podstatě volné, tj. bez požadavků na dodržení určitých závazných ukazatelů, s výjimkou některých základních pravidel, jako je celkový maximální počet týdenních vyučovacích hodin. Dodržení úrovně vzdělávání a srovnatelná kvalita je dosahována používáním některých učebních osnov společných pro mnoho oborů (např. u všeobecné vzdělávacích předmětů) a expertním posuzováním pracovníky Výzkumného ústavu odborného školství s následným dopracováváním. Tento stav není vyhovující a neodpovídá již stavu transformačního procesu v odborném školství, proto byl schválen standard středoškolského odborného vzdělávání, který je v platnosti od 1.1. 1998.

2. Dvoustupňová tvorba kurikula

Základním principem nového přístupu ke konstrukci kurikula středoškolského odborného vzdělávání je **princip flexibility (pružnosti) a adaptability**. Tzn., že kurikulum je konstruováno tak, aby umožnilo :

- vytvořit **dostatečně široké koridory** pro jednotlivé vzdělávací cesty a tím zachovat dostatek **volnosti k profilaci školy i žáka**,
- respektovat přitom **zájem státu**, který odpovídá za zajištění sociální kontinuity společnosti tím, že zabezpečuje **přenášení základních kulturních vzorů společnosti, vědomostí a dovedností nezbytných pro společenskou adaptaci i pro profesionální kariéru**.

Nové pojetí kurikula je proto navrženo tak, aby byla zajištěna určitá **srovnatelnost vzdělání** a zároveň aby byl vytvořen dostatečný prostor pro **iniciativu a participaci** všech zainteresovaných subjektů zejména jednotlivých škol. Srovnatelnost výsledků vzdělání se týká pouze základních (standardních) požadavků garantovaných státem a jejím smyslem je poskytnout široký základ vzdělání, který je předpokladem pro další celoživotní vzdělávání a především pro mobilitu absolventů. Vedle tohoto základu vzdělání je poskytována školám (event. za spoluúčasti žáků) možnost dopracování

kurikula podle specifických potřeb. Tím se umožňuje, aby vznikla široká variabilní, otevřená a permanentně obměňovaná škála různých forem vzdělávacích cest, která by byla výsledkem konkrétní vzdělávací činnosti škol.

Z toho vyplývá následující **koncepce dvoustupňové tvorby kurikula**, a to v podobě:

- a) **základního kurikula** resp. standardu středoškolského odborného vzdělávání
- b) **vzdělávacích programů realizovaných na školách**

3. Standard středoškolského odborného vzdělávání - základní kurikulum

Základní kurikulum je celostátně platný kurikulární dokument, který vymezuje celostátně požadovanou úroveň odborného vzdělání. Navržené základní kurikulum plní především **integrující funkci** tak, aby byla zajištěna kompatibilita vzdělávacích cest, **systematičnost a smysluplnost** celku získávaného vzdělání a **vyváženost** všeobecně vzdělávací, odborně teoretické a odborně praktické části přípravy. Z toho vyplývá **orientace základního kurikula zejména na klíčové dovednosti, obecné vzdělávání a základní odborné vzdělávání** s ohledem na potřeby prostupnosti a návaznosti vzdělávání na dalších stupních školy a na rychle se měnící speciální kvalifikační požadavky v odborném vzdělávání.

Stanovené požadavky státu na úroveň vzdělání se tedy týkají základních (standardních) požadavků a jejich smyslem je garantovat široký základ vzdělání, který je předpokladem pro další celoživotní vzdělávání a především pro mobilitu absolventů. Školám je poskytnuta možnost, aby si případně (za participace zaměstnavatelů, žáků, rodičů a příp. dalších partnerů) podstatnou část vzdělávacích programů dotvořily samy. Tak může vzniknout široká variabilní, otevřená a permanentně obměňovaná škála různých vzdělávacích programů, které mohou být ve značné míře výsledkem tvůrčí pedagogické činnosti učitelů a spolupracovníků té které školy.

Stanovením požadavků státu je tedy vytvořen určitý standard odborného vzdělávání. Požadavky v něm formulované jsou vymezovány diferencovaně s ohledem na:

- **úroveň vzdělání** (nižší střední, střední, úplné střední vzdělání),
- **směry vzdělávání** (tzn. pro 20 obsahových zaměření studia jako např. strojírenství, elektrotechnika, textil ap).

Tyto požadavky jsou stanoveny tak, aby vytvářely předpoklady jak pro uplatnění na trhu práce a v občanském životě, tak pro pokračování ve vzdělávání i na další vyšší úrovni. Takto koncipované základní kurikulum nemá přímou vazbu k předpokládané výstupní konkrétní kvalifikaci pro jednotlivá povolání či obory, proto je společně pro jednotlivé úrovně ve složce obecného vzdělávání a pro jednotlivé úrovně a směry ve složce odborného vzdělávání.

Základní kurikulum obsahuje :

- vymezení všeobecného vzdělávání, tj. jeho podílu, vzdělávacích cílů a obsahových okruhů vč. jejich charakteristik pro jednotlivé oblasti všeobecného vzdělávání (jazykové, společenskovědní, matematické, přírodovědné, estetické vzdělávání, tělesná kultura)

Standard vymezuje pouze jádro (kmen) všeobecného vzdělávání, které je vztaženo zejména k sociálnímu a kulturnímu rozvoji studentů, přičemž jeho doprofilování vzhledem k potřebám odborného vzdělávání je řešeno v rámci konkrétního vzdělávacího programu.

- vymezení klíčových (obecně použitelných) dovedností pro jednotlivé úrovně vzdělání v podobě výchovně vzdělávacích cílů

Klíčové dovednosti jsou chápány jako zvláštní kategorie integrujících výchovně vzdělávacích cílů, které vycházejí z požadavků na obecnější kvalifikační předpoklady pro uplatnění na trhu práce. Jsou to: komunikativní dovednosti, personální a interpersonální dovednosti, dovednost řešit problémy a problémové situace, numerické aplikace, dovednost využívat informačních technologií.

- vymezení odborného vzdělávání pro jednotlivé směry, tj. vzdělávací cíle a charakteristiky obsahových okruhů vztažené zejména k základnímu odbornému vzdělání ve stanovených směrech (strojírenství, elektrotechnika, chemie, zemědělství, stavebnictví, obchod, společné stravování atd.).

Základní kurikulum je koncipováno tak, aby specifikovalo základní (standardní) požadavky na vytvářené či posuzované vzdělávací programy podle předpokládané či deklarované úrovně poskytovaného vzdělání a v závislosti na příslušnosti obsahu vzdělání k určitému uvedenému směru vzdělávání, příp. i druhu vzdělávání (odborné, obecně odborné).

Uvedený standard základního kurikula budou muset splňovat nově vznikající vzdělávací programy, ať již schvalované jako obecně použitelné (státní, modelové ap.), nebo jako vzdělávací programy jednotlivých škol.

Jednotlivé složky základního kurikula vymezují nezbytný základ vzdělávání garantovaný státem a ponechávají v konkrétních vzdělávacích programech široký prostor zejména pro:

- přizpůsobení a dotvoření složky všeobecného vzdělávání podle potřeb navazujícího odborného vzdělávání,
- koncipování specifické části složky odborného vzdělávání podle potřeb předpokládaného konkrétního uplatnění absolventů na trhu práce.

4. Způsoby využití základního kurikula

Koncepce tvorby vzdělávacích programů s uplatněním základního kurikula koresponduje s decentralizovaným typem vzdělávací politiky, kdy se při tvorbě vzdělávacích programů může ve značné míře uplatňovat **autonomní škola**. Škola jako samostatná jednotka má za takových okolností v oblasti vzdělávacích programů určitou volnost, ale zároveň odpovědnost za jeho konkrétní podobu i dosažené výsledky.

V rámci rozvoje a inovace nabídky vzdělávacích programů jsou v centru ve spolupráci se školami a sociálními partnery vytvářeny **modelové vzdělávací programy** se všemi náležitostmi včetně učebních osnov, které mohou školy přímo nebo po dopracování využít jako vlastní vzdělávací programy. Často je jejich charakteristickým znakem flexibilní učební plán, který umožňuje školám vytvářet si vlastní varianty nebo zaměření.

Jako modelové mohou být postupně chápány všechny **akreditované vzdělávací programy státních škol** vzhledem k tomu, že jsou obecně dostupné k využití na ostatních školách. Modelové vzdělávací programy budou tvořit připravenou nabídku vzdělávacích programů školám, kterou mohou či nemusí využít.

Pokud škola nevyužije existující státní vzdělávací nabídky, může zpracovat vlastní vzdělávací program, který však musí respektovat požadavky základního kurikula a profesních standardů. Tento vzdělávací program předkládá škola ke schválení MŠMT. Jedná-li se o školu státní, stává se automaticky schválený vzdělávací program součástí státní vzdělávací nabídky.

Návrh vzdělávacího programu je předkládán ke schválení ve formě **učebních dokumentů**, které obsahují následující náležitosti:

- *profil absolventa*
- *charakteristika vzdělávacího programu*

- učební plán

- soubor učebních osnov popř. vzdělávacích modulů.

Vzdělávací programy jednotlivých škol by tedy měly být převzatými či dopracovanými modelovými programy, nebo být konstruovány jako **individuální projekty školy**. Základní návrhy těchto specifických programů by měly vznikat za účasti sociálních partnerů na úrovni regionu školy, ovšem s odpovědností školy samotné jakožto samostatného subjektu. Tvorbu těchto konkrétních vzdělávacích programů by mohly též školy realizovat ve spolupráci s odborným pedagogickým pracovištěm či mu zadat jako zakázku.

Přijetí standardu znamená zjednodušení dosavadních přístupů a jasnější východiska pro posuzování a schvalování vzdělávacích programů.